

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (seitsmes koda)

21. detsember 2023*

Eelotsusetaotlus – Politseikoostöö ja õiguslane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Euroopa vahistamismäärus – Artikli 4a lõige 1 – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Täitmise tingimused – Täitmata jätmise vabatahtlikud alused – Erandid – Kohustuslik täitmine – Tagaselja mõistetud karistus – Mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ – Isik, kes ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule ei esimeses kohtuastmes ega apellatsiooniastmes – Riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette isiku üleandmise absoluutse keelu, kui on tehtud tagaseljaotsus – Kooskõlalise tõlgendamise kohustus

Kohtuasjas C-397/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Kammergericht Berlini (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) 14. juuni 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. juunil 2022, Euroopa vahistamismääruse täitmise menetluses järgmise isiku suhtes:

LM,

menetluses osales:

Generalstaatsanwaltschaft Berlin,

EUROOPA KOHUS (seitsmes koda),

koosseisus: koja president F. Biltgen (ettekandja), kohtunikud N. Wahl ja M. L. Arastey Sahún,

kohtujurist: P. Pikamäe,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller, P. Busche, M. Hellmann ja R. Kanitz,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. Grünheid ja H. Leupold,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotluses palutakse tõlgendada nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34) (muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24)) (edaspidi „raamotsus 2002/584“) artikli 4a lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud menetluses, mis puudutab sellise Euroopa vahistamismääruse täitmist Saksamaal, mis on tehtud Poola kodaniku suhtes, et pöörata Poolas täitmisele vabadusekaotuslik karistus.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Raamotsuse 2002/584 artikkel 1 „Euroopa vahistamismääruse määratlus ja selle täitmise kohustus“ sätestab:

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud [ELL] artiklis 6.“
- 4 Raamotsuse artikli 4a „Otsused, mis tehakse pärast kohtulikku arutelu, millele asjaomane isik isiklikult ei ilmunud“ lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Vahistamismäärust täitev õigusasutus võib samuti keelduda täitmast Euroopa vahistamismäärust, mis on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel otsus tehti, välja arvatud kui Euroopa vahistamismääruses märgitakse, et kooskõlas vahistamismääruse teinud liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides määratletud täiendavate menetlusnõuetega

a) ja õigeaegselt

- i) esitati asjakohasele isikule kohtukutse isiklikult ning seega teavitati teda sellest, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel asjaomane otsus tehti, või sai asjaomane isik tegelikult muul viisil ametliku teabe selle kohta, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti, sellisel viisil, et ühemõtteliselt tehti kindlaks, et asjaomane isik oli kavandatud kohtulikust arutelust teadlik,

ning

- ii) teavitati asjaomast isikut sellest, et otsuse võib teha ka siis, kui isik ei ilmu kohtulikule arutelule,

[...]“.

Saksa õigus

- 5 23. detsembri 1982. aasta seaduse rahvusvahelise õigusabi kohta kriminaalasjades (Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen; *BGBL.* 1982 I, lk 2071) 27. juunil 1994 avaldatud redaktsioonis (*BGBL.* 1994 I, lk 1537) (edaspidi „IRG“) on § 83 lõike 1 punktis 3 ette nähtud:

„Väljaandmine ei ole lubatav, kui

[...]

3. karistuse täideviimiseks esitatud taotluse puhul ei ole süüdimõistetu isiklikult ilmunud kohtulikule arutelule, mille tulemusel kohtuotsus tehti [...]“.

Poola õigus

- 6 Kriminaalmenetluse seadustiku (Kodeks postępowania karnego) artikli 139 lõige 1 näeb sisuliselt ette, et juhul kui isik ei ole teinud teatavaks oma uut aadressi, võidakse dokument toimetada tema teadaolevale aadressile.
- 7 Kriminaalmenetluse seadustiku artikli 75 lõike 1 kohaselt on süüdistatav kohustatud tegema teatavaks oma uue aadressi, kui tema elukoht kriminaalmenetluse ajal muutub.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 8 Poola ametivõimud esitasid eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Kammergericht Berlinile (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa), taotluse Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus, Poola) 26. juulil 2021 Poola kodaniku suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmiseks. Selle Euroopa vahistamismäärusega taotletakse selle isiku vahistamist ja Poola ametivõimudele üleandmist, et pöörata täitmisele Sąd Rejonowy w Pile (Piła rajoonikohus, Poola) 25. veebruari 2020. aasta otsusega mõistetud kuuekuuline vabadusekaotuslik karistus, millest sellel isikul on jäänud kanda veel viis kuud ja 29 päeva.
- 9 Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus, Poola) jättis selle otsuse peale esitatud asjaomase isiku apellatsioonkaebuse 16. juuni 2020. aasta kohtuotsusega ilma asja sisuliselt arutamata läbi vaatamata.
- 10 Vaidlust ei ole selles, et isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule ei esimeses kohtuastmes ega apellatsiooniastmes ning et tal puudus kaitsja.
- 11 Isik sai kohtukutse esimese astme kohtu istungile ja esimese astme kohtu otsuse põhjendused kätte aadressil, mille ta oli kinnipidamisel oma alalise elukohana pädevatele Poola ametivõimudele teatanud. Seevastu samale aadressile saadetud kohtukutset apellatsioonikohtu istungile ei võtnud

vastu kõnealune isik, kes oli esitanud apellatsioonkaebuse, vaid tema elukaaslane, kes elas samuti sellel aadressil. Poola ametivõimud ei suutnud tõendada, et viimane tõepoolest andis kohtukutse asjaomasele isikule edasi.

- 12 Kõnealune isik peeti põhikohtuasjas käsitletava Euroopa vahistamismääruse alusel 25. augustil 2021 Berliinis (Saksamaa) ajutiselt kinni. Seejärel teatas ta, et ei nõustu lihtsustatud väljaandmisega Poola ametivõimudele.
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus andis 1. septembril 2021 korralduse isik Poola ametivõimudele üleandmiseks vahistada.
- 14 Pärast seda, kui Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Berliini peaprokuratuur, Saksamaa) oli saanud vahistamismääruse teinud õigusasutuselt täpsemad selgitused isiku kohtusse kutsumise asjaolude kohta, vabastas ta isiku vahi alt ning palus eelotsusetaotluse esitanud kohtul väljaandmiseks tehtud vahistamismäärus tühistada ja isiku üleandmine õiguslikult lubamatuks tunnistada, kuna üleandmist takistab IRG § 83 lõike 1 punkt 3, millega võetakse Saksa õigusesse üle raamotsuse 2002/584 artikkel 4a.
- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tühistas 24. septembri 2021. aasta määrusega vahistamismääruse, mis oli tehtud isiku väljaandmiseks, kes oli juba vahi alt vabastatud. Kuigi ta leidis, et kahepoolse karistatavuse nõue, mis on üleandmise tingimuseks ja mis seisneb selle kontrollimises, kas süüks pandavad teod on käsitatavad süüteona mõlemas koostööd tegevas liikmesriigis, on käesoleval juhul täidetud, otsustas ta isiku üleandmise õiguslikult lubamatuks tunnistamise taotluse menetlemise peatada.
- 16 Esimesena tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas see, et isikule adresseeritud kohtukutse apellatsioonikohtu istungile võttis vastu tema elukaaslane, vastab raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punkti a alapunktis i sätestatud nõuetele.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab nimelt, et 24. mai 2016. aasta kohtuotsusest Dworzecki (C-108/16 PPU, EU:C:2016:346) tulenev Euroopa Kohtu praktika, mille kohaselt on kohtukutse vastuvõtmine isikuga koos elava täisealise isiku poolt piisav ainult juhul, kui Euroopa vahistamismäärus võimaldab kindlaks teha, kas ja millal see täisealine isik kohtukutse isikule tegelikult üle andis, on liiga kitsas. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tuleb pigem eeldada, et üldjuhul annavad koos elavad täisealsed isikud vastavalt neile adresseeritud saadetised üksteisele üle ning et õiguskaitseasutustel, kellele ei ole teada, kuidas konkreetses leibkonnas toimitakse, ei ole võimalik tõendada, et kohtukutse isikule tegelikult üle anti. Sellise eelduse puudumisel oleks tagaselja süüdimõistmine üleandmisele „ületamatu“ takistus.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab seega, et asjaolu, kas isik talle kätte toimetatud kohtukutsest tegelikult teada sai, tuleb lugeda tõendatuks juhul, kui kohtukutse anti üle selle isikuga koos elavale täisealisele isikule, kui esimene ei tõenda usutavalt vastupidist.
- 19 Teisena tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõikes 1 kasutatud mõistet „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ tuleb tõlgendada nii, et see viitab esimeses kohtuastmes tehtud otsusele eelnenud kohtulikule arutelule, kui isiku esitatud apellatsioonkaebus jäeti asja sisuliselt arutamata läbi vaatamata.

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletas meelde 10. augusti 2017. aasta kohtuotsusest *Tupikas* (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628) tulenevat Euroopa Kohtu praktikat, mille kohaselt viitab see mõiste mitut kohtuastet hõlmava kriminaalmenetluse puhul kohtulikule arutelule, mille käigus tehti pärast asja faktilist ja õiguslikku sisulist uuesti arutamist isiku süü ja talle mõistetava karistuse kohta lõplik otsus, see tähendab viimasele asja sisuliselt arutavale kohtuastmele.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldeb sellest, et käesoleval juhul on raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 kohaldamisel määravaks apellatsioonikohtus toimunud kohtulik arutelu, millest asjaomane isik osa ei võtnud, ning kuna asjaomane isik sellele kohtulikule arutelule isiklikult ei ilmunud, tuleb tema üleandmine tunnistada õiguslikult lubamatuks ja põhikohtuasjas käsitletava Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski kahtleb, kas nimetatud kohtuotsusest tulenev kohtupraktika on kohaldatav sellises olukorras nagu põhikohtuasjas, kus isik väidetavalt tegi takistusi enda kutsumisele kohtuistungile apellatsioonimenetluses.
- 23 Sellega seoses leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks, et mõiste „kohtulik arutelu“ raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 tähenduses hõlmab üksnes menetlust, milles asja sisuliselt arutati. Apellatsioonimenetluse korraldus on liikmesriigiti erinev, eelkõige mis puudutab riigisisese kohtu kohustust asja isiku puudumisel sisuliselt arutada.
- 24 Teiseks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui apellatsioonkaebus jäetakse läbi vaatamata, ilma et asja sisuliselt arutataks, omandab esimese astme kohtu otsus seadusjõu ja on seega täidetav kohtuotsus, mis tähendab, et isiku üleandmist taotletakse tegelikult selle kohtuotsuse täitmiseks. Ta järeldeb sellest, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „kohtulik arutelu“ selle sätte tähenduses viitab täitmisele kuuluvale otsusele.
- 25 Kolmandana tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas liidu õiguse esimuse põhimõttega on vastuolus selline riigisisene õigusnorm nagu IRG § 83 lõike 1 punkt 3, mis käsitleb tagaselja süüdimõistmist „absoluutse takistusena“ isiku üleandmisele, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, kuigi raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõige 1, mis on kõnealuse riigisisese õigusnormiga Saksa õigusesse üle võetud, näeb selles osas ette ainult vabatahtliku keeldumise põhjuse.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei ole viimati nimetatud sätet Saksa õigusesse täielikult üle võetud, kuna IRG § 83 lõike 1 punkt 3 ei näe ette vahistamismäärust täitva õigusasutuse võimalust kasutada tagaselja süüdimõistmise korral kaalutlusõigust.
- 27 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Euroopa Kohus leidis 24. juuni 2019. aasta kohtuotsuses *Popławski* (C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 69, 72, 73 ja 76), et kuigi raamotsuse 2002/584 vahetu kohaldamine on välistatud, sest sellel puudub vahetu õigusmõju, tuleb vahistamismäärust täitval õigusasutusel tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas raamotsusega, et saavutada selles ette nähtud tulemus, kusjuures riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamine on välistatud.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on arvamisel, et tal ei ole võimalik tõlgendada IRG § 83 lõike 1 punkti 3 nii, et see annab talle isiku üleandmise takistuse kontrollimisel kaalutlusõiguse, mis võimaldaks tal tunnistada üleandmine selle artikli lõigetes 2–4 sätestatud eranditest hoolimata lubatavaks. Ta leiab, et vastavalt raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punktidele a–d ja

kaalutlusõigusele, mis tal selles osas peaks olema, peaks tal olema võimalik asuda seisukohale, et juhtumi asjaolusid arvestades on isiku õigust olla ära kuulatud nõuetekohaselt järgitud, ehkki ta ei ilmunud apellatsioonimenetluses isiklikult kohtusse, ning et tema üleandmine on seega lubatav.

- 29 Neil asjaoludel otsustas Kammergericht Berlin (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas tuleb jääda selle juurde, et kohtukutse kättetoimetamisel asjaomase isikuga koos elavale täiskasvanud isikule tuleb [raamotsuse 2002/584] artikli 4a lõike 1 punkti a alapunkti i tõlgendada nii, et asjasse puutuv vahistamismääruse teinud õigusasutus peab tõendama, et asjaomane isik sai kohtukutse tegelikult kätte, või tuleb seda sätet tõlgendada nii, et kättetoimetamine nimetatud täiskasvanud isikule tõendab tegelikku teadmist, kui asjaomane isik usutavalt ei selgita, et ja miks ta ei saanud kohtukutsest teada?
2. Kas läbiviidud apellatsioonimenetluse puhul tuleb mõistet „kohtulik arutelu“ [raamotsuse 2002/584] artikli 4a lõikes 1 tõlgendada nii, et see viitab esimeses kohtuastmes tehtud otsusele eelnenud kohtulikule arutelule, kui ainult tagaotsitav esitas apellatsioonkaebuse ja apellatsioonkaebus jäeti läbi vaatamata?
3. Kas liidu õiguse esimesega on kooskõlas asjaolu, et Saksamaa seadusandja on [IRG] § 83 lõike 1 punktis 3 käsitlenud tagaselja süüdimõistmist üleandmise absoluutse takistusena, kuigi [raamotsuse 2002/584] artikli 4a lõikes 1 on selles osas ette nähtud ainult vabatahtlik keeldumise põhjus?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 30 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punkti a alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et kui kohtukutse toimetatakse isikule kätte, andes selle üle temaga koos elavale täisealisele isikule, tuleb asuda seisukohale, et isik on sellest kohtukutsest tegelikult teadlik, kui ta ei tõenda usutavalt vastupidist, või kas asjasse puutuv vahistamismääruse teinud õigusasutus peab tõendama, et isik on kohtukutse tegelikult kätte saanud.
- 31 Euroopa Kohus on sellega seoses otsustanud, et asjaolu, et kohtukutse anti üle kolmandale isikule, kes lubas selle asjaomasele isikule edasi anda, ei võimalda ühemõtteliselt kindlaks teha ei seda, et asjaomane isik teabe kohtuistungile aja ja koha kohta tegelikult kätte sai, ega olenevalt olukorrast ka selle kättesaamise täpset ajahetke (24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punkt 47).
- 32 Seega ei vasta raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punkti a alapunktis i toodud tingimustele iseenesest selline kohtukutse, mida ei toimetatud isikule kätte isiklikult, vaid anti üle temaga koos elavale täisealisele isikule, kes lubas kohtukutse isikule edasi anda, ilma et Euroopa vahistamismäärus võimaldaks kindlaks teha, kas ja millal täisealine isik kohtukutse asjaomasele isikule tegelikult edasi andis (24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punkt 54).

- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et nimetatud kohtuotsusest tulenev praktika, mis on tema hinnangul liiga kitsas, tuleks kõrvale jätta. Ta väidab, et pigem tuleks kehtestada eeldus, mille kohaselt isikuga koos elav täisealine isik annab esimesele adresseeritud kohtukutse talle tegelikult edasi ning mille saab ümber lükata, kui isik tõendab, et tegelikult see nii ei olnud. Sellise eelduse puudumisel oleks tagaselja süüdimõistmine tema arvates asjaomase isiku üleandmisele „ületamatu“ takistus.
- 34 Tuleb tõdeda, et see eeldus on vastuolus raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõikega 1, mille eesmärk on kaitsta kohtusse kutsutud isikut, tagades, et tal oleks teave kohtuliku arutelu toimumise aja ja koha kohta. Euroopa Kohus on korduvalt otsustanud, et selle eesmärgi saavutamiseks tuleb ühemõtteliselt kindlaks teha, kas kolmas isik andis tõepoolest kutse isikule edasi (24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punktid 46 ja 48).
- 35 Igal juhul ei saa sellest kohtuotsusest tulenevat praktikat pidada liiga kitsaks.
- 36 Nimelt nähtub sellest kohtupraktikast, et kohtukutse, mis on antud üle isikuga koos elavale täisealisele isikule, kes võtab endale kohustuse kohtukutse isikule edasi anda, vastab raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punkti a alapunktis i sätestatud tingimustele vaid siis, kui tehtud Euroopa vahistamismääruse alusel on võimalik kindlaks teha, kas ja millal see täisealine isik kohtukutse isikule tegelikult edasi andis.
- 37 Vahistamismääruse teinud õigusasutus peab tehtud vahistamismääruses märkima seega need asjaolud, mille alusel ta tuvastas, et isik sai tegelikult ametlikult teabe, millal ja kus toimub kohtulik arutelu (24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punktid 46 ja 49).
- 38 Lisaks on Euroopa Kohus määranud, et kui vahistamismäärust täitev õigusasutus on kindlaks teinud, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punktis a sätestatud tingimused on täidetud, võib ta võtta arvesse ka muid asjaolusid, mis võimaldavad tal kindlaks teha, et kohtukutse isikule üleandmisega ei rikuta tema kaitseõigusi, eelkõige võtta arvesse isiku käitumist. Üleandmismenetluse selles etapis võidakse erilist tähelepanu pöörata sellele, kui isik on ilmselgelt ise hooletu, näiteks kui ilmneb, et ta on üritanud talle adresseeritud teate kättesaamisest kõrvale hoida (24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punktid 50 ja 51).
- 39 Sellest järeldub, et asjaolu, et isik ei võtnud kohtukutset isiklikult vastu, ei kujuta endast tema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmise „absoluutset takistust“. Samuti ei saa välistada, et vahistamismäärust täitev õigusasutus jõuab selle teabe põhjal, mis asjasse puutuv vahistamismääruse teinud õigusasutus on isiku suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruses esitanud, järeldusele, et selline kohtukutse vastab igal juhul raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõikes 1 sätestatud tingimustele või et asjaomast juhtumit iseloomustavaid asjaolusid arvestades on isiku kaitseõigusi sellest asjaolust hoolimata nõuetekohaselt järgitud ning isiku üleandmine on seega lubatav.
- 40 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punkti a alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et kui kohtukutse toimetatakse isikule kätte, andes selle üle temaga koos elavale täisealisele isikule, peab asjasse puutuv vahistamismääruse teinud õigusasutus tõendama, et isik on kohtukutse tegelikult kätte saanud.

Teine küsimus

- 41 Teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ viitab kohtulikule arutelule, mille tulemusel tehti otsus esimeses kohtuastmes, kui isiku apellatsioonkaebus jäeti asja sisuliselt arutamata läbi vaatamata.
- 42 Teisisõnu küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas juhul, kui – nagu käesolevas asjas – isik ei ilmunud kohtusse apellatsioonimenetluses, mille tulemusel tehti otsus, millega jäeti esimeses astmes tehtud otsus asja sisuliselt uuesti arutamata muutmata, kuulub see menetlus raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 tähenduses mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ alla.
- 43 Siinkohal on oluline meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb mõistet „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 tähenduses käsitada liidu õiguse autonoomse mõistena ja tõlgendada liidu territooriumil ühetaoliselt, olenemata liikmesriikides antud määratlusest (vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 67, ning 22. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Ardic, C-571/17 PPU, EU:C:2017:1026, punkt 63).
- 44 Seda mõistet tuleb mõista nii, et see viitab menetlusele, mille tulemusel tehti kohtuotsus, millega mõisteti lõplikult süüdi isik, kelle üleandmist Euroopa vahistamismääruse täitmise raames nõutakse (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 74, ning 23. märtsi 2023. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (katseaja tühistamine), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, punkt 52).
- 45 Asjaomase isiku jaoks on määrav just see kohtuotsus, millega asi lahendatakse sisuliselt lõplikult selles mõttes, et selle peale ei saa üldises korras enam edasi kaevata, kuna see puudutab tema isiklikku olukorda seoses süüditunnistamisega ja vastavalt ka vabadusekaotusliku karistuse määramist, mis tal tuleb kanda (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 83).
- 46 Seega just selles menetlusstaadiumis peab asjaomane isik saama täiel määral tõhusalt kasutada oma kaitseõigusi, et oma seisukohti tõhusalt kaitsta ja mõjutada selliselt lõplikku otsust, mis võib talle kaasa tuua tema isikuvabaduse piiramise. Tulemusel, milleni see menetlus viib, ei ole selles kontekstis tähtsust (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 84).
- 47 Mis täpsemalt puutub sellisesse olukorda nagu põhikohtuasjas, kus menetlus toimus kahes järjestikuses astmes – esimese kohtuastme menetlus, millele järgnes apellatsioonimenetlus –, siis on Euroopa Kohus leidnud, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 kohaldamisel omab tähtsust vaid selle astme menetlus, mille tulemusel tehti apellatsioonikohtu otsus, kuna selles menetlusastmes tehti otsus, mida ei saa enam üldises korras edasi kaevata ning millega asi lahendati seega sisuliselt lõplikult (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 90).
- 48 Sellest järeldub, et otsustavaks teguriks selleks, et kvalifitseerida menetlus raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 tähenduses mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ alla kuuluvaks, on asjaolu, et menetluse tulemusel tehti lõplik süüdimõistev kohtuotsus, millega kohtuasi sisuliselt lõplikult lahendatakse.

- 49 Tuleb tõdeda, et selline apellatsioonimenetlus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mille tulemusel tehti kohtuotsus, millega jäeti esimeses astmes tehtud otsus asja sisuliselt uuesti arutamata muutmata, kuulub selle mõiste alla, kui selle otsusega kõnealune kohtuasi lõplikult lahendatakse; kas see nii on, peab siiski välja selgitama eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 50 Raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 eesmärk on tagada kaitse kõrge tase ja võimaldada asjasse puutuval vahistamismäärust täitval õigusasutusel isik üle anda hoolimata sellest, et ta puudus kohtulikult arutelult, mis viis tema süüdimõistmiseni, tagades samal ajal täielikult tema kaitseõigused (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 58).
- 51 Kui jätta apellatsioonimenetlus, mis toimus ilma isiku osavõtuta, raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 kohaldamisalast välja põhjusel, et selles ei toimu asja sisulist arutamist, siis oleks selle tagajärjel kõnealuse sätte kohaldamise seisukohast asjakohane menetlus esimese astme menetlus ning isiku kaitseõiguste järgimist saaks kontrollida üksnes sellest menetlusest lähtudes.
- 52 Seesuguse olukorraga ei saa nõustuda, sest, nagu Euroopa Kohus on otsustanud: kui on ette nähtud kaks kohtuastet, siis ei saa asjaolust, et isik sai oma kaitseõigusi esimeses kohtuastmes tegelikult kasutada, järeldada, et see oli tingimata nii ka apellatsiooniasemes, kui see menetlus toimus ilma tema osavõtuta (vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 80). Lisaks ei tohiks see, et esimeses kohtuastmes süüdi mõistetud isik esitab oma õiguste kaitseks apellatsioonkaebuse, vähendada talle raamotsusega 2002/584 antud kaitset.
- 53 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastata, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ viitab apellatsioonimenetlusele, mille tulemusel tehti kohtuotsus, millega jäeti esimeses astmes tehtud otsus muutmata ja seega lahendati kohtuasi lõplikult. Asjaolul, et apellatsioonimenetlus toimus ilma asja sisuliselt arutamata, ei ole siinkohal tähtsust.

Kolmas küsimus

- 54 Kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas liidu õiguse esimuse põhimõttega on vastuolus selline riigisisene õigusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja millega võetakse üle raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõige 1, mis välistab üldiselt vahistamismäärust täitva õigusasutuse võimaluse täita karistuse täideviimiseks tehtud Euroopa vahistamismäärust, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel konkreetne otsus tehti.
- 55 Siinjuures on oluline meelde tuletada, et raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriigid on kohustatud täitma mis tahes Euroopa vahistamismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt raamotsuse sätetele. Välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid, võivad vahistamismäärust täitvad õigusasutused seega keelduda vahistamismääruse täitmisest vaid raamotsuses ammendavalt loetletud juhtudel. Euroopa vahistamismääruse täitmisele võib seada tingimusi üksnes raamotsuses ammendavalt ette nähtud tingimustel. Euroopa vahistamismääruse täitmine on järelikult reegel ja selle täitmisest keeldumine kujutab endast erandit, mida tuleb tõlgendada kitsalt (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 50).

- 56 Nii on raamotsuses 2002/584 sõnaselgelt sätestatud esiteks Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikud alused (raamotsuse artikkel 3) ja teiseks Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikud alused (raamotsuse artiklid 4 ja 4a). Täpsemalt piirab raamotsuse artikkel 4a Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumise võimalust, loetledes täpselt ja ühtselt tingimused, mille puhul ei tohi keelduda sellise otsuse tunnustamisest ja täitmisest, mis tehakse pärast kohtulikku arutelu, millele isik isiklikult ei ilmunud (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 53).
- 57 Raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 sõnastusest tuleneb, et selles nähakse ette sellise Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlik alus, mis on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel ta süüdi mõisteti. Sellele alusele tuginemise võimalusega kaasnevad siiski neli erandit, mis on sätestatud vastavalt selle sätte punktides a–d ja mis võtavad asjasse puutuvalt vahistamismäärust täitvalt õigusasutuselt võimaluse keelduda talle adresseeritud Euroopa vahistamismääruse täitmisest (vt selle kohta 26. veebruari 2013. aasta kohtuotsus Melloni, C-399/11, EU:C:2013:107, punkt 40).
- 58 Seega võib vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduda täitmast Euroopa vahistamismäärust, mis on tehtud vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel konkreetne otsus tehti, välja arvatud juhul, kui Euroopa vahistamismääruses märgitakse, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punktides a–d sätestatud tingimused on täidetud (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 54).
- 59 Sellest järeldub, et vahistamismäärust täitev õigusasutus on juhul, kui on kindlaks tehtud, et üks raamotsuse artikli 4a lõike 1 punktides a–d sätestatud tingimustest on täidetud, kohustatud Euroopa vahistamismääruse täitma vaatamata sellele, et isik puudus kohtulikult arutelult, mille tulemusel konkreetne otsus tehti (10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 55).
- 60 Euroopa Kohtul on olnud võimalus täpsustada, et kuna artikkel 4a näeb ette Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtliku aluse, võib vahistamismäärust täitev õigusasutus isegi pärast seda, kui ta on kindlaks teinud, et käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis nimetatud asjaolud ei hõlma isiku olukorda, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, igal juhul võtta arvesse muid asjaolusid, mis võimaldavad tal kindlaks teha, et isiku üleandmisega ei rikuta tema kaitseõigusi (vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Zdiazsek, C-271/17 PPU, EU:C:2017:629, punkt 107, ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 61 Sellise hindamise raames võib vahistamismäärust täitev õigusasutus seega võtta arvesse isiku käitumist. Üleandmismenetluse selles etapis võidakse pöörata erilist tähelepanu muu hulgas asjaolule, et isik on üritanud talle adresseeritud teate kättetoimetamisest kõrvale hoida (17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamburg, C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 62 Sellest järeldub, et kui vahistamismäärust täitev õigusasutus kontrollib, kas mõni raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõikes 1 sätestatud tingimustest on täidetud, ei saa teda takistada kindlaks tegemast, kas isiku kaitseõigusi on järgitud, võttes sealjuures nõuetekohaselt arvesse tema menetluses olevat asja iseloomustavaid asjaolusid, sealhulgas teavet, mis võib olla tema enese valduses.
- 63 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud teabest, et põhikohtuasjas kõne all olevad Saksa õigusnormid panevad asjasse puutuvale vahistamismäärust täitvale õigusasutusele üldiselt kohustuse keelduda tagaselja süüdimõistmisel korral Euroopa vahistamismääruse täitmisest. Need õigusnormid ei jäta vahistamismäärust täitvale õigusasutusele selle kontrollimisel, kas esineb mõni raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõike 1 punktides a–d nimetatud olukordadest, mingit kaalutlusõigust tuvastamaks, kas isiku kaitseõigusi saab konkreetse juhtumi asjaoludel põhjal pidada järgituks, ja seega otsustamaks, kas asjaomane Euroopa vahistamismäärus tuleb täita.
- 64 Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et selline riigisisene õigusnorm on vastuolus raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõikega 1.
- 65 Tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et see ei pane liikmesriigi kohtule kohustust jätta kohaldamata riigisisese õiguse norm, mis on raamotsuse 2002/584 sätetega vastuolus, kuna sellel puudub vahetu õigusmõju. Liikmesriikide ametiasutustel, sealhulgas kohtutel, tuleb siiski tõlgendada riigisisest õigust võimalikult suures ulatuses kooskõlas asjasse puutuva raamotsusega nii, et see võimaldaks tagada raamotsuse eesmärgile vastava tulemuse (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 109).
- 66 Kuigi raamotsustel ei saa olla vahetut õigusmõju, on liikmesriikide ametiasutustel nende siduvusest tulenevalt siiski alates kõnealuste raamotsuste ülevõtmistähtaja möödumisest riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise kohustus. Riigisisese õiguse kohaldamisel tuleb nendel ametiasutustel tõlgendada riigisisest õigust võimalikult suures ulatuses raamotsuse sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada selles ette nähtud tulemus, kusjuures riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamine on välistatud. Kooskõlalise tõlgendamise kohustus nõuab seega, et võetaks arvesse riigisisest õigust tervikuna ning kasutataks selles õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada raamotsuse täieulatuslik toime ja saavutada raamotsuse eesmärgiga kooskõlas olev tulemus (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 72–77).
- 67 Sellest järeldub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab riigisisest õigust tervikuna arvesse võttes ja riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid kasutades tõlgendama põhikohtuasjas kõne all olevat riigisisest õigusnormi võimalikult suures ulatuses raamotsuse 2002/584 sõnastust ja eesmärki arvestades.
- 68 Seetõttu tuleb kolmandale küsimusele vastata, et raamotsuse 2002/584 artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle sättega on vastuolus seda ülevõttev riigisisene õigusnorm, mis välistab üldiselt vahistamismäärust täitva õigusasutuse võimaluse täita karistuse täideviimiseks tehtud Euroopa vahistamismäärust, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel konkreetne otsus tehti. Riigisisene kohus peab riigisisest õigust tervikuna arvesse võttes ja riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid kasutades tõlgendama seda riigisisest õigusnormi võimalikult suures ulatuses raamotsuse sõnastust ja eesmärki arvestades.

Kohtukulud

- 69 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (seitsmes koda) otsustab:

1. Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK) artikli 4a lõike 1 punkti a alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et kui kohtukutse toimetatakse isikule kätte, andes selle üle temaga koos elavale täisealisele isikule, peab asjasse puutuv vahistamismääruse teinud õigusasutus tõendama, et isik on kohtukutse tegelikult kätte saanud.
2. Raamotsuse 2002/584 (muudetud raamotsusega 2009/299) artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud mõiste „kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti“ viitab apellatsioonimenetlusele, mille tulemusel tehti kohtuotsus, millega jäeti esimeses astmes tehtud otsus muutmata ja seega lahendati kohtuasi lõplikult. Asjaolul, et apellatsioonimenetlus toimus ilma asja sisuliselt arutamata, ei ole siinkohal tähtsust.
3. Raamotsuse 2002/584 (muudetud raamotsusega 2009/299) artikli 4a lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle sättega on vastuolus seda ülevõttev riigisisene õigusnorm, mis välistab üldiselt vahistamismäärust täitva õigusasutuse võimaluse täita karistuse täideviimiseks tehtud Euroopa vahistamismäärust, kui isik ei ilmunud isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel konkreetne otsus tehti. Riigisisene kohus peab riigisisest õigust tervikuna arvesse võttes ja riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid kasutades tõlgendama seda riigisisest õigusnormi võimalikult suures ulatuses raamotsuse sõnastust ja eesmärki arvestades.

Allkirjad